

tehdy doporučoval Němcům místo Ameriky za přirozený kolonizační obvod Uhry a dolní Podunají — Bismarck v nové říši německé, především z ohledu na Anglii i Francii, dlouho zamítal veškeré návrhy na kolonizační působnost Německa. Teprv r. 1884 a 1885 získal pro Německo jihozápadní Afriku, Togo a Kamerun, zajistil proti Anglii a Francii území západoafrická, dávno již zabraná kupci hamburskými a brémskými, schválil okupaci volných částí Nové Guinee, převzal protektorát nad Witu (jež potom r. 1890 vyměněno s Anglií za Helgoland), získal Marshallské ostrovy a zajistil ochranu německé společnosti pro východní Afriku, jež r. 1890 převzata do správy říšské. R. 1898 získalo Německo pachtem Kiaučou ve východní Asii a do r. 1900 koupeny i Karolíny a Mariany (mimo Guam) a částí ostrovů samojských.

Před válkou světovou mělo Německo osadní říši v rozsahu 2·91 mil. čtver. km s asi 16 mil. obyv. (z čehož jen asi 25.000 bílé pleti), nejvíc v Africe; úhrnný obchod jeho kolonií činil posléze 435·44 mil. M, z toho africké osady 211·71 mil., Kiaučou 195·44 mil. M), méně než německý obchod s Dánskem a daleko méně než s Belgií a Švýcarskem, koloniální država stála Německo asi dvě miliardy M, hrazených dílem příspěvků říšskými, dílem půjčkami samých kolonií.

Za války obsadili hned r. 1914 Angličané a Francouzi Togo a hlavní město Kamerunu, Angličané Samou, Německou Novou Guineu a Bismarckovo souostroví, v následujících letech přešly i ostatní německé osady v Africe v moc čtyřdohody, J a p o n s k o, které vítěznými válkami s Čínou a Ruskem dobylo Koreu, ostrova Formosy a jižního Sachalinu a částí čínské provincie Kvantungu i ostrovů Vulkánských (celkem 291.266 čtver. km s 19.7 mil. obyv.), obsadilo za války německé Mariany, Palau, Karolíny a ostrovy Marshallské a dobylo Kiaučou.

§ 53. Koloniální politika podle mírových smluv.

I. Mírové smlouvy uzavřené po světové válce, zejm. ovšem mírová smlouva s Německem, uzavřená ve Versailles dne 28. června 1919, má základní význam i pro koloniální poměry a pro osadní politiku států evropských.

Především uznávají se v ní anglické samosprávné osady Kanada, Australie, Jihoafrická Unie, Nový Zéland a Indie za samostatné subjekty práva mezinárodního, ovšem v rámci britské říše.

Mírovou smlouvou versailskou (čl. 118) vzdalo se Německo vůbec všech svých práv, nároků nebo výsad na územích mimo své hranice v Evropě, jak byly nyní mírovou smlouvou upraveny, nechť tato oprávnění příslušela jemu či jeho spojencům, i všech práv a výsad, které mu příslušely vůči mocnostem spojeným a sdruženým, aby se tak zlomil vliv, jež Německo na základě zvláštních výsad, na př. koncesí, vykonávalo na hospodářský život i politiku jednotlivých států. Zásada tato provedena jednak ohledně dosavadních kolonií německých, jednak pokud jde o německá práva, nároky a výsady v Číně, Siamu, Liberii, Maroku, Egyptě, Turecku a Bulharsku a v území Kiao-Čau.

Německo vzdalo se dále (v čl. 128—158 vers.) všech práv a výsad v jiných státech a územích jemu příslušejících.

a) Zpravidla veškeren majetek říše německé a německých států — mimo budovy sloužící za sídla diplomatická nebo konsulární — v těchto územích připadl bez náhrady vládě státu, na jehož území leží.

b) Německo uznalo francouzský protektorát nad Marokem a anglický nad Egyptem a vzdalo se v Maroku a v Egyptě platnosti kapitulací i všech smluv a dohod, uzavřených s těmito zeměmi. Soudnictví nad německými příslušníky a jejich vlastnictvím v Egyptě do doby, než egyptské zákonodárství zavede soudy s obecnou pravomocí, měly vykonávat konsulární soudy britské, úpravu právního stavu a podmínek pro usazování se německých příslušníků v Egyptě měla určit vláda egyptská. Německo vzdalo se všeliké účasti v egyptské námořní radě zdravotnické a karanténní a svolilo k přechodu tureckých práv z cařihradské smlouvy z r. 1888 o volné plavbě průplavem suezským na Anglii.

c) Německo vzdalo se též vůbec všech práv vyplývajících pro ně z úmluv a ujednání uzavřených r. 1911 a 1912 s Francií o rovníkové Africe, všech výhod a výsad nabytých ujednáními z let 1901, 1902 a 1905 v Číně, i držby německých koncesí v Han-Keu a v Tiencínu, kterážto území otevře Čína mezinárodnímu bydlení a obchodu.

d) Ve prospěch Japonska vzdalo se Německo všech práv nabytých smlouvou z r. 1898 ohledně provincie šantunské, zejm. území Kiao-Čau, jež mělo Německo na 99 let najato od Číny.

e) Pro Německo pozbyly platnosti také všeliké smlouvy a dohody uzavřené se Siamem a Libérií, ztratilo veškerá práva na konsulární soudnictví v Siamu a právo na jmenování německého výběrčího cel v Libérii.

Mírovými smlouvami získaly z německých kdysi osad východní Afriku (995.000 km² se 7.666 mil. obyv.) Anglie a Belgie, Kamerun (790.000 km² s 2.653 mil. obyv.) a Togo (87.200 km² s 1.033 mil. obyv.) Anglie s Francií, něm. jihozápadní Afriku (835.100 km² se 103 tisíci obyv.) Anglie, o německé državy v Polynesii (Novou Guineu a ostrovy Karolinské a Marshallské, 242.476 km² s 0.604 mil. obyv.) rozdělily se Anglie, Austrálie a Japonsko a ostrov Samoa (2572 km² s 39 tis. obyv.) připadl Anglii a území Kiao-Čau (552 km² se 195 tis. obyv.) připadlo opět Číně. Úhrnem pozbylo tedy Německo koloniální državy 2,952.900 km² s 12.048 mil. obyv.

II. Mírová smlouva (čl. 22) dále určuje všeobecné zásady pro správu kolonií, které jsou obydleny »národními kmeny neschopnými dosud, aby se samy ovládaly za zvlášť obtížných poměrů dnešního světa«. Jde tu prozatím arci jen o kolonie a území, jež následkem světové války přestaly býti pod svrchovaností států, které je doposud spravovaly, tedy o území dříve turecká a o bývalé kolonie německé.

Poručenství nad těmito národními kmeny svěří se tudíž státům pokročilým, k tomu dle svých prostředků a zkušeností i dle své zeměpisné polohy nejzpůsobilejším i také ochotným, jež budou toto poručenství vykonávat jako mandatáři a jménem společností národů. Mírová smlouva rozeznává podle stupně vývoje národního kmene, jeho geografické polohy, hospodářských a j. podmínek tři stupně tohoto poručenství:

a) území se spravuje samo, ale s radou a pomocí státu mandatářského, při jehož výběru se vezme především zřetel k přání dotyčného území (sem spadají některé oblasti, které přináležely kdysi k říši otomanské a jejichž ustavení se v nezávislé státy může býti prozatím uznáno s hořejší podmínkou);

b) u jiných národních kmenů, zvl. středoafriických, převezme mandatář sám správu území za podmínek, které by — bránice nepřístupnostem, j. obchodu s otroky, zbraněmi, líhovinami — zaručovaly svobodu svědomí a náboženství, zabráňovaly zřizovati pevností nebo vojenské či námořní základny a které by zabez-

pečovaly také ostatním členům Společnosti národů stejné podmínky směny a obchodu; konečně

c) území spravuje se podle zákonů mandatářových jako nerozlučná součást jeho území s výhradou stejných záruk v zájmu domorodého obyvatelstva jako pod b) (sem spadají jihozápadní Afrika a některé ostrovy jižního tichomoří).

Ve všech případech podává mandatář výroční zprávu o území jemu svěřeném radě společnosti národů, která určí též v každém případě rozsah jeho pravomocí, dozoru nebo správy.

Ve smyslu tohoto čl. 22 úmluvy o Společnosti národů byly vytvořeny tři typy mandátů:

a) Mandáty A — francouzský pro Syrii a Libanon a anglický pro Palestinu — ze dne 24. července 1922 v Londýně pověřují mandatáře výlučnou kontrolou zahraničních styků a právem udělovati exequatur konsulům cizích mocností, pro tato území neplatí dřívější výsady cizinců na základě kapitulací nebo zvyklostí včetně konsulární jurisdikce a ochrany, všem členům Společnosti národů zaručuje se rovnost s mandatářem co do zdanění, obchodu, výkonu živností, zacházení s obchodními loďmi nebo civilními letadly, udílení nemonopolních koncesí k využití přírodních bohatství země.

b) Mandáty B, datované v Londýně dne 20. července 1922, vždy dva pro Německou Východní Afriku (mandatáři jsou Belgie a Velká Británie), pro Kamerun (Velká Británie a Francie) a pro Togo (rovněž pro Anglii a Francii), jež zaručují mandatářům plnou moc administrativy a zákonodárství na ploše podrobené mandátu, tito mohou zde svobodně používatí svých zákonů s výhradou změn daných poměry místními a spojití tato území celní, fiskální nebo správní uníi nebo federací se svými přílehlými državami. Příslušníkům členských států Společnosti národů jsou však zaručena stejná s mandatářem práva co do vstupu a pobytu na území, nabývání majetku, svobody průvozu a plavby, koncesí (kromě všeobecně monopolních, jež nebudou udíleny) pro využití přírodních bohatství, a vůbec úplná rovnost hospodářská, obchodní a průmyslová — mandatář však může svobodně organizovati veřejné práce a základní podniky. Ve všech těchto mandátech jsou dále celkem stejná ustanovení o potlačování obchodu s otroky, o kontrole obchodu se střelivem, zbraněmi a lihovými nápoji, o zákonodárství pozemkovém a o potírání lichvy.

c) Mandáty C, v Ženevě dne 17. prosince 1920 pro dřívější Německou Jihozápadní Afriku (Jihoafrická Unie), německou Samou (Nový Zéland), ostrov Nauru (Velká Britanie) i ostatní dříve německé državy v Tichém oceáně jižně od rovníku (Australie) a severně od rovníku (Japonsko) opravňují mandatáře spravovati tato území, jako kdyby tvořila součást jeho vlastního území, tito mají však bdít, aby byl zakázán obchod s otroky a aby nebyla povolena žádná nucená práce (vyjma pro podstatné veřejné práce a ve veřejných podnicích a to za náležitou odměnu), aby byl kontrolován obchod se zbraněmi a střelivem, a dožívání lihových nápojů domorodcům zakázáno.

§ 54. Obchodněpolitické vztahy mezi koloniemi a jejich zeměmi mateřskými.

I. Za rozkvětu merkantilismu bývaly třetí státy z jakéhokoliv řádného obchodu s koloniemi vytlačeny a odkázány na podloudnictví, a to do té míry, že leckteré významné zámořské osady (zejm. proti kontinentálním a ostrovním državám španělskoamerickým) děkují za vznik převážně snaze nabytí opor a shromáždíšť pro toto, kdysi nad míru důležité illegitimní odvětví obchodu a plavby. Koloniální soustavy španělská, francouzská, holandská i anglická (tato až do pol. 19. stol.) ukazují tytéž základní rysy diferencování s jedné strany ve prospěch země mateřské, s druhé ve prospěch kolonií, až k úplnému uzavření. Výhodnostní doložka v koloniích by tedy byla znamenala rovnost cizích států navzájem, nikoli však rovnost kontrahenta se zemí mateřskou.

V Anglii muselo zboží z osad anglických až do 19. stol. jít nejprve do Anglie a naopak směl přívoz do kolonií se dít jen z přístavů anglických. Obrat zahájen byl sice v Anglii již po odpadnutí Spojených států amerických, první velké reformy však protáhly se ještě po desetiletí. Dokud Anglie trvala při celní ochraně, panovala mezi ní a jejími osadami dalekosáhlá soustava preferenční: mírnější cla pro dovoz nejhlavnějšího zboží — dříví, obilí, tabák, cukr, čaj, káva, zázvor, bavlna, indigo a j. barvíva — z anglických osad do Velké Britanie a naopak bezcelnost nebo přednostní sazby pro dovoz anglických výrobků do britských osad. Teprv když agitaci manchesterskou Anglie přešla v l. 1842 až 1860 k liberální soustavě tržební politiky, odstraňovala postupně i vzájemná přednostní cla mezi mateřskou zemí a kolo-